

спроможність національних владних структур до протидії повторним порушенням іноземними державами законних господарських інтересів України та своєчасного ефективного реагування на них.

З урахуванням досвіду ЄС доречно опрацювати узгоджені з вимогами СОТ національні механізми визначення об'єктів та рівня жорсткості контрзаходів, що можуть застосовуватися Україною проти іноземних держав. За рахунок цього вдасться розширити можливості владних структур України щодо забезпечення шляхом вжиття контрзаходів ефективного стимулювання іноземних держав до ліквідації перешкод для реалізації законних національних інтересів у господарській сфері при паралельному уникненні відчутних негативних наслідків використання даного типу зовнішньоекономічних регуляторів для розвитку торговельного, виробничого та інших секторів української економіки, пов'язаних з їх обмежувальним впливом на міжнародну торгівлю.

Доречним представляється проведення комплексного аналізу підходів, застосовуваних ЄС у ході міжнародних переговорів з питань вдосконалення системи врегулювання суперечок між членами СОТ, які тривають у рамках даної організації, і визначення на його основі і з урахуванням національних економічних інтересів чіткої позиції України в даному переговорному процесі. Так вдасться сформулювати належні засади для вжиття національними владними структурами ефективних заходів, спрямованих на забезпечення оптимізації позитивного впливу трансформації системи врегулювання суперечок в рамках СОТ на здатність України до протидії із додержанням міжнародних стандартів перешкодам з боку іноземних держав на шляху результативного провадження вітчизняними суб'єктами господарювання зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки

Підсумовуючи, доречно зосередити увагу на таких моментах. Реалізація комплексу викладених вище рекомендацій сприятиме підвищенню спроможності України до ефективного захисту у сфері міжнародних економічних

відносин своїх законних інтересів і забезпечення у результаті поліпшення показників експортної, виробничої та взагалі господарської діяльності вітчизняних суб'єктів підприємництва.

Література

1. <http://www.wto.org>
2. <http://www.me.gov.ua>
3. <http://www.rada.gov.ua>
4. Rege V. Business Guide to the Uruguay Round / Rege V. – Geneva: ITC/CS, 1995. – XXVIII, 392 p.
5. Barfield C. WTO Dispute Settlement System in Need of Change / C. Barfield // Intereconomics. Review of the European Economic Policy. – 2002. – №3. – P. 131–135.
6. Panagariya A. The Millenium Round and Developing Countries: Negotiating Strategies and Areas of Benefits / Panagariya A. – New York and Geneva: United Nations Conference on Trade and Development; Center for International Development Harvard University, 2000. – VIII, 30 p.
7. Полуэктов А.Б. ВТО как инструмент экономической политики стран-членов / А.Б. Полуэктов // Российский внешнеэкономический вестник. – 2006. – №1. – С. 19–25.
8. Полуэктов А.Б. ВТО как инструмент экономической политики стран-членов / А.Б. Полуэктов // Российский внешнеэкономический вестник. – 2006. – №2. – С. 3–7.
9. Senti R. Issues Surrounding the US–EU Steel Conflict / R.Senti // Intereconomics. Review of the European Economic Policy. – 2002. – №3. – P. 124–127.
10. Лезгинцев Ю.М. НАФТА как основополагающая модель латиноамериканских ССТ / Ю.М. Лезгинцев // Латинская Америка. – 2009. – №10. – С. 32–41.
11. Кудрявцева Е.Ю. Меркосур: трудности и ожидания современного этапа / Е.Ю. Кудрявцева // Латинская Америка. – 2008. – №3. – С. 47–60.
12. Нуньес–Саранцева Н.Н. Меркосур: проблемы управления региональным экономическим объединением / Н.Н. Нуньес–Саранцева // Латинская Америка. – 2010. – №1. – С. 78–86.
13. <http://www.europa.eu>

Н.І. ШАБРАНЬКА,

к.е.н., провід. наук. спів., НДІЕІ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України

Аналіз факторних зв'язків між бюджетною та грошово–кредитною політикою та ІСЦ (інфляцією)

Стаття присвячена дослідженню впливу факторів бюджетної та грошово–кредитної політики на інфляційні процеси та виявленню тісноти зв'язків між ними. Для оцінки тісноти зв'язку використовувався коефіцієнт кореляції та коефіцієнт еластичності зв'язку.

Ключові слова: бюджетна політика, грошово–кредитна політика, інфляція, коефіцієнт кореляції, коефіцієнт еластичності зв'язку.

Стаття посвящена исследованию влияния факторов бюджетной и денежно–кредитной политики на инфля–

ционные процессы и определению тесноты связей между ними. Для оценки тесноты связей использовались коэффициент корреляции и коэффициент эластичности связей.

Ключевые слова: бюджетная политика, денежно-кредитная политика, инфляция, коэффициент корреляции, коэффициент эластичности связей.

The article investigates the influence of parameters of budget and monetary policy on inflationary processes and the estimation of closeness of relation between them. It has been used the coefficient of correlation and the relation elasticity coefficient for this task.

Постановка проблеми. Стабільність цін на внутрішньому ринку є однією з умов стабільного економічного зростання економіки. На її основі реалізується концепція зменшення ризиків і здешевлення кредитних ресурсів, що веде до їх більшої доступності і зростання частки інвестицій в основний капітал, яка реалізується за рахунок позик. Цінова стабільність досягається за рахунок збалансованої бюджетної політики, виваженої грошово-кредитної політики, узгодженості відповідних макроекономічних параметрів як з боку уряду, так і Національного банку України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблема цінової стабільності актуальна як для економічної науки з теоретичного боку, так і в практичному плані для державних органів управління. Дослідженням причин, наслідків та методів подолання інфляції присвячені наукові праці зарубіжних авторів, зокрема Дж. Кейнса, А. Маршалла, А. Пігу, М. Туган-Барановського, І. Фішера, А. Філіпса, М. Фрідмена та українських вчених-економістів Є. Гайдара, А. Гальчинського, В. Геєця, С. Дзюбика, О. Мельника, М. Савлука, Л. Томашика та багатьох інших.

Метою статті є виявлення тісноти зв'язків між факторами бюджетної та грошово-кредитної політики та ціновими тенденціями. В результаті дослідження можуть бути надані рекомендації для узгодження відповідних макроекономічних параметрів і ведення збалансованих дій як з боку уряду, так і з боку Національного банку України, спрямованих на зменшення інтенсивності інфляційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Цінові тенденції є результатом агрегованої дії комплексу факторів. Багато вчених вважають, що ІСЦ (інфляція) разом із ВВП та валютним курсом є системним індикатором збалансованості національної економіки.

Для цінової стабільності мають витримуватися декілька умов прямої і опосередкованої дії, в яких задіяні держава (через бюджетні вилучення коштів з економіки і напрями їх витрат, грошові емісії і вартість кредитів), підприємства-виробники товарів (послуг), підприємства-споживачі, домашні господарства (отримувачі оплати праці і кінцеві споживачі). Якщо будувати схему взаємозв'язків суб'єктів формування рівня цін – вона буде складною, із прямими і зворот-

ними впливами одних і тих же факторів плюс складні взаємні впливи факторів між собою.

По-перше, зростання цін може бути пов'язане з перевищенням попиту над пропозицією товарів, проте така диспропорція між попитом і пропозицією може мати і не економічні причини. Як наприклад можна навести військово-політичні причини інфляційних процесів через військові дії в нафтовидобувних країнах.

По-друге, незалежно від стану грошової сфери товарні ціни можуть змінюватися внаслідок зростання продуктивності праці, циклічних і сезонних коливань, структурних зрушень у системі відтворення, монополізації ринку, державного регулювання економіки, введення нових ставок податків, девальвації і ревальвації грошової одиниці, зміни кон'юнктури ринку, впливу зовнішньоекономічних зв'язків, стихійних лих і т. ін. Очевидно, що не всяке зростання цін спричинене інфляцією і тому особливо важливо виділити насправді інфляційний процес. Так, зростання цін, пов'язане із циклічними коливаннями кон'юнктури, не можна вважати інфляційним. По мірі проходження фаз циклу, особливо при інколи маючій місце їх «нестандартній» розтягнутості, помітно змінюватиметься і динаміка цін. Ціни будуть підвищуватися у фазах бума і падати у фазах кризи, а після цього знову зростати в наступних фазах виходу із кризи.

По-третє, підвищення продуктивності праці при інших рівних умовах призводить до зниження цін. Проте можливі випадки, коли підвищення продуктивності праці буде призводити через підвищення заробітної плати до інфляції витрат, яка супроводжується підвищенням загального рівня цін.

По-четверте, стихійні лиха не можна вважати причиною інфляції. Припустимо, внаслідок стихійного лиха на якійсь території зруйновані будинки. Очевидно, що зростатиме попит на будматеріали, послуги будівників, транспорт і т.і., і відповідно, ціни на них. Однак у той же час великий попит на послуги і промислову продукцію буде стимулювати виробників до збільшення обсягу виробництва і по мірі насичення ринка ціни будуть знижуватися.

Таким чином, до найважливіших інфляційних причин зростання цін можна віднести такі:

- Диспропорційність – незбалансованість державних витратів і прибутку – так званий дефіцит державного бюджету. Часто цей дефіцит покривається за рахунок використання «друкарського верстату», що призводить до збільшення грошової маси і як наслідок – до інфляції.

- Інфляційно небезпечні інвестиції – здебільшого мілітаризація економіки. Військові асигнування ведуть до утворення додаткового платоспроможного попиту, а як наслідок – до збільшення грошової маси. Надмірні військові асигнування зазвичай є головною причиною хронічного дефіциту державного бюджету, а також збільшення державного боргу, для покриття якого емітуються додаткові паперові гроші.

- Відсутність чистого вільного ринку і досконалої конкуренції як його частини. Зараз ринок часто виступає як оліго-

полістичний. Часто великі корпорації вступають у змову, домовляючись про штучно завищені ціни чи обмежену пропозицію на товари.

- Імпортована інфляція, роль якої зростає слідом за зростанням відкритості економіки і втягненням її в міжнародні світо–господарські зв'язки. Можливості для конкурентної боротьби у держави, що розвивається, досить–таки обмежені. Засіб ревальвації власної валюти, що інколи застосовується в таких випадках, робить імпорт більш вигідним, одчасно ускладнюючи експорт.

- Інфляційні очікування – виникнення в інфляції самопідтримуючого характеру. Населення і господарські суб'єкти звикають до постійного підвищення рівня цін. Населення вимагає підвищення заробітної плати і запасається товарами наперед, очікуючи на їх швидке подорожчання в найближчому майбутньому. Виробники ж побоюються підвищення цін з боку своїх постачальників, які водночас закладають в ціну своїх товарів прогнозоване ними зростання цін на комплектуючі і розгойдують цим самим маховик інфляції.

Причини інфляції треба також шукати в чотирьох видах монополій:

1. Державна монополія на емісію грошей.
2. Монополії держави на формування податкових вилучень коштів і структуру їх використання через бюджет.
3. Монополія населення на певний рівень соціальної допомоги і рівня життя і його стабільність незалежно від стану економіки.
4. Монополія великих компаній на визначення цін і власних витрат на «своїх» товарних ринках.

Ці чотири види монополій пов'язані між собою, і кожна з них може порушувати баланс попиту і пропозиції. Причини інфляції можуть знаходитися і поза національною економікою, в умовах світової торгівлі.

Інфляція попиту – це порушення рівноваги між попитом і пропозицією з боку попиту. Основними причинами тут можуть бути збільшення державних замовлень (наприклад, військових), збільшення попиту на засоби виробництва в умовах повної зайнятості і майже повної завантаженості виробничих потужностей, а також зростання купівельної спроможності трудящих (зростання заробітної плати) внаслідок, наприклад, узгоджених дій профспілок. Унаслідок цього виникає надлишок грошей по відношенню до кількості товарів, підвищуються ціни. Таким чином, надлишок платіжних засобів в обігу створює дефіцит пропозиції, коли виробники не можуть адекватно реагувати на зростання попиту.

Традиційно зміни в рівні цін пояснюються зайвим сукупним попитом. Економіка може спробувати витратити більше, ніж вона здатна виробляти. Виробничий сектор не в змозі відповісти на цей зайвий попит збільшенням реального обсягу продукції, бо всі існуючі ресурси уже повністю використані. Тому цей зайвий попит призводить до завищених цін на постійний реальний обсяг продукції і викликає інфляцію попиту. Суть інфляції попиту інколи пояснюють однією

фразою: «Надто багато грошей полює за надто малою кількістю товарів».

Інфляція пропозиції – це зростання цін внаслідок збільшення витрат виробництва чи зменшення сукупної пропозиції. Причинами збільшення витрат можуть бути олігополістична політика ціноутворення, економічна і фінансова політики держави, зростання цін на сировину, дії профспілок, направлені на підвищення заробітної плати та т.д. Вона може також з'явитися в результаті зміни структури пропозиції на ринку.

Теорія інфляції, зумовленої зростанням витрат, пояснює зростання цін такими чинниками, що приводять до збільшення витрат на одиницю продукції. Витрати на одиницю продукції – це середні витрати при наданому обсязі виробництва. Такі витрати можна одержати, поділивши загальні витрати на ресурси на кількість виготовленої продукції.

Підвищення витрат на одиницю продукції в економіці скорочує прибуток і обсяг продукції, що фірми готові запропонувати при існуючому рівні цін. Унаслідок цього зменшується пропозиція товарів і послуг у масштабі всієї економіки. Це зменшення пропозиції, у свою чергу, підвищує рівень цін. Отже, згідно з цією схемою витрати, а не попит підвищують ціни, як це відбувається при інфляції попиту.

На практиці нелегко відрізнити один тип інфляції від іншого, всі вони тісно пов'язані і постійно взаємодіють, і, наприклад, зростання заробітної плати може призвести як до інфляції попиту, так і до інфляції витрат.

Необхідно також відзначити, що в жодній з економічно розвинутих країн не спостерігалася в другій половині ХХ сторіччя повна зайнятість, вільний ринок чи стабільність цін. Ціни по ряду причин у цей час зростали постійно, і навіть у період застою виробництва. Таке явище називається стагфляцією – інфляційним зростанням цін в умовах стагнації – застою виробництва, економічної кризи.

Два найважливіших джерела інфляції, зумовленої зростанням витрат, – це збільшення номінальної зарплати і цін на сировину і енергію.

Інфляція, викликана підвищенням зарплати, є різновидом інфляції, зумовленої зростанням витрат. За певних обставин джерелом інфляції можуть стати профспілки. Це пояснюється тим, що вони якоюсь мірою здійснюють контроль над номінальною зарплатою шляхом колективних договорів. Припустимо, що великі профспілки вимагають і домагаються великого підвищення зарплати, тоді цим підвищенням вони встановлять новий стандарт зарплати робітників, що не є членами профспілки. Якщо підвищення зарплати в масштабі всієї країни не урівноважується якимись протидіючими чинниками, такими, як збільшення обсягу продукції, що випускається за одну годину, то підвищуються витрати на одиницю продукції. Виробники дадуть відповідь на це скорочуванням виробництва товарів і послуг, що викидаються на ринок. При незмінному попиті це зменшення пропозиції приведе до підвищення рівня цін. Цей тип інфляції називається інфляцією, викликаною підвищенням заробітної плати.

Інфляція, викликана порушенням механізму пропозиції. Вона є наслідком збільшення витрат виробництва, а отже і цін, що пов'язано з раповим, непередбаченим збільшенням вартості сировини чи витрат на енергію.

У реальності ситуація часто буває значно складніша, ніж просте розділення інфляції на два типи – інфляцію, викликану збільшенням попиту та інфляцію, зумовлену зростанням витрат. На практиці важко розрізнити ці два типи.

Державна підтримка сільського господарства і стримування зростання цін на продовольство є найважливішою антиінфляційною і антикризовою мірою. Попит на продовольство мало еластичний по відношенню до цін і тому при їх лібералізації на сільськогосподарську продукцію вони можуть бути дуже високими. Зростання цін на продовольство при великій частці витрат на нього в прибутку населення призводить до зростання прибутку, забезпеченого лише інфляційною емісією.

Розглянемо декілька типів інфляційних процесів. Ефект інфляційного очікування. Сам факт зростання цін призводить до розкручування інфляції з боку попиту і пропозиції. Покупці одночасно починають скуповувати товари в більших обсягах, щоб випередити зростання цін і на цьому зекономити. Товаровиробники одночасно починають «притримувати» товари, превентивно підвищуючи ціни.

У результаті має місце інфляційна «спіраль», або автоінфляція – ситуація, коли зростання цін провокують інфляційні очікування, ті провокують ще більше зростання цін, а зростання цін провокують збільшення рівня номінальної зарплатної плати, що в свою чергу задовольняє інфляційні очікування (у теорії авторегулювання це явище зветься позитивним зворотнім зв'язком). Такий антиінфляційний соціальний захід, як індексація зарплатної плати і соціальних виплат, має на меті перерозподіл доходів для підтримки найменш забезпеченої частини населення і в той же час виступає чинником безперервного розкручування інфляції. За ситуації інфляційної «спіралі» для існування і розгортання інфляції не потрібні ніякі фактори (окрім початкового поштовху будь-якої природи), що відрізняє автоінфляцію від вимушеної і цільової інфляції.

Вимушена інфляція створюється об'єктивними чинниками стану економіки супроти намірів центральних органів державної влади (уряду і центрального банку).

Цільова інфляція створюється (або підтримується) центральними органами державної влади цілеспрямовано для врегулювання економічних відносин між суспільством і владою. Наприклад, криза в фінансово-кредитній сфері викликає цілеспрямовану інфляцію як регуляторний засіб відтермінування кризи і зменшення її наслідків. Сприяють інфляції надмірні витрати державного бюджету на:

- виробництво нетоварної продукції (послуг);
- покриття наслідків стихійних або техногенних лих (мається на увазі суспільний перерозподіл вже створених продуктів першої необхідності).

За кризи попиту матиме місце дефляція.

За кризи пропозиції матиме місце стагфляція.

Базовими факторами інфляції виступають розбіжності між попитом і пропозицією.

1. Нерівномірність розвитку економіки змінює структуру споживчого ринку, зокрема, співвідношення вартісних потоків, а з цим змінюється співвідношення цін. При незмінній грошовій масі в обігу ціни на нові (перспективні) товари зростатимуть, а на застарілі (неперспективні) – знижуватимуться. Щоб ціни на неперспективні товари не знижувалися за рахунок зростання цін на перспективні товари, включається механізм фрикційної інфляції, що діє через систему кредитування. Нерівномірність розвитку економіки збільшується з ростом її інтенсивності.

2. Скорочення обсягів виробництва споживчих товарів у фізичному вимірі з причин, незалежних від попиту, супроводжується повзучою інфляцією. Це відбувається в тому числі через тенденції зміни продуктивності праці. Причиною можуть бути багато потенційно можливих негативних процесів:

- а) пришвидшення темпів фізичного зносу основних засобів виробництва;
- б) залучення додаткової кількості безробітних на старі (фізично і морально зношені) робочі місця, що простоювали (наприклад, як етап продовження виходу країни з системної кризи);
- в) погіршення умов видобування корисних копалин, інші негативні природні чинники;
- г) зниження зацікавленості робітників у результатах праці за можливості більш вигідного (більш оплачуваного) гастарбайтерства;
- д) прискорення темпів монополізації виробництва зі зменшенням обсягів виробництва для отримання надприбутків.

Зовнішньоторговельні фактори впливу на інфляційні тенденції.

1. Зміна на зовнішньому ринку співвідношення цін на товари, що експортуються і імпортуються, в бік підвищення останніх.

2. Скорочення обсягів експорту виробничих товарів у фізичному вимірі.

3. Збільшення обсягів експорту споживчих товарів у фізичному вимірі.

Фінансово-кредитні фактори впливу на цінові процеси.

1. Прискорені темпи кредитування сектору виробництва засобів виробництва призводять до зростання сукупної зарплатної плати без відповідного збільшення обсягів споживчих товарів.

2. Прискорені темпи кредитування фізичних осіб (якщо темпи зростання реальної економіки не встигають за темпами кредитування населення).

3. Валютна інтервенція Національного банку, спрямована на підтримку курсу валюти (викуп зайвої інвалюти за емісійні гроші).

4. Генерування інфляції центральним банком і урядом з метою зменшення внутрішнього державного боргу.

5. Повернення стійкості банківській системі країни в ситуації, коли потік повернення вкладів перевищує потік депозитів. За таких обставин банківська маржа матиме від'ємний характер. У цей час збільшення рівня інфляції змушує фізичні особи подовжити потік вкладів на депозити (за неможливості купувати вартісні товари, які ще більш подорожчали).

6. У мережі грошового обігу серед підприємств існує чимало вузлів типу «замкнене коло», у яких циркулюють значні безготівкові потоки, котрі в звичайних умовах не перетворюються в готівку. Прискорений розпад торгівельних відносин між підприємствами призводить до розриву замкнених безготівкових потоків, що призводить до перетворення частини баластної безготівкової маси в заробітну плату.

У зв'язку з останніми подіями у світі, та зокрема в Україні (фінансова криза), доцільно проаналізувати більш детально такі фактори, які, на наш погляд, мають великий вплив на ІСЦ (інфляцію).

1. *Емісія гривні.* За постулатами Нацбанку, «випущені в обіг гроші спрямовувалися на обслуговування процесів реального зростання економіки, заощаджень населення і потреб бізнесу». На підтвердження того, що випуск в обіг грошей був забезпечений реальним зростанням економіки і не провокував інфляційні процеси, НБУ навів дані офіційної статистики: приріст споживчих цін у 2010 році становив 9,1%, значно уповільнившись порівняно з 2009 роком (12,3%) та 2008 роком (22,3%).

2. *Ціни на пальне.* Цей аспект є суттєвою часткою державної антиінфляційної політики. Антимонопольний комітет не має волі вплинути на монополістів ринку нафтопродуктів. З 1 січня набрав чинності Податковий кодекс у частині підвищення на 40% акцизного збору, тобто на 50 коп. за літр. Усе це відбувається на тлі стрімкого підвищення цін на нафту, яка перевищує 100 доларів за барель, і продовжуватиме зростати. Немає об'єктивних причин для припинення цього процесу. Також на ці відносини впливає валютна політика (курс) та зовнішньоекономічна (мита на імпорт нафтопродуктів). Також, по-перше, до ризиків подальшого зростання паливних цін необхідно віднести додатковий податковий тиск на галузь. Нафтопереробні компанії України вимагають від уряду збільшення мита на імпорт нафтопродуктів для збільшення обсягів виробництва й підвищення маржі нафтопереробки.

По-друге, доведення мита на імпорт бензину у розмірі 130 євро за тонну та 80 євро за тонну дизпалива призведе до збільшення цін на 1,3 та 0,8 грн. за літр відповідно.

По-третє, зростання цін на пальне на 20–30% відсотків на рік є суттєвим фактором зростання тарифів у найбільш залежних галузях (транспортна та аграрна), подальшим негативним впливом на індекс споживчих цін.

3. *Підвищення цін на газ.* «Газпром» підвищує ціну для України, МВФ вимагає підвищити ціни на газ для населення. Газ буде дорожчати кожні півроку, поки населення не почне сплачувати його повну вартість, що призведе до підвищення цін на комунальні послуги. Ця складова витрат буде вже

не статистично, а функціонально впливати на цінову тенденцію.

4. *Дорогі продукти харчування.* У середньостроковій перспективі слід очікувати «харчової інфляції». Очікуване зростання світових цін на продовольство, а також розширення внутрішнього попиту приведе до постійного подорожчання продуктів в Україні.

У кошику для розрахунку індексу споживчих цін вони становлять 53%. Підвищення акцизів на пальне, і як наслідок на транспортні витрати, також впливатиме на зростання цін на продукти харчування. За даними експертів, у 2011 році споживча інфляція становитиме не менше 9%.

5. *Курсові коливання.* Нацбанк залежно від платіжного балансу має важелі і кошти для утримання курсу гривні у певних рамках. Однак необхідно дотриматися кількох умов, зокрема підтримувати відносини з МВФ, задовольняти попит у валюті з боку уряду і «Нафтогазу», які мають оплачувати свої валютні позики та контракти, і все це в рамках механізмів валютного ринку.

Уряд також залежить від притоку іноземних інвестицій. Україні потрібна добра зовнішня кон'юнктура, наприклад на ринку металу, для експорту і притоку валюти. Якщо хоча б на одному з цих напрямів валютної залежності щось піде не так, відразу ж посиляться валютні ризики, які підприємства заохочуть компенсувати за рахунок цін на свої товари та послуги.

6. *Фактор «дорогих» кредитів.* Банки володіють надлишковою ліквідністю. Їм вдалося відновити довіру вкладників, у тому числі через високі ставки за депозитами. Ставки за кредитами ще вищі, і вони недоступні для інвестиційних проєктів економіки. Уряд та НБУ одержують ліквідність шляхом випуску державних цінних паперів і їхнього викупу за емісійні кошти. Висока вартість грошей веде до того, що витрати за кредитами перекладаються на споживачів. Тобто відсотки за кредитом закладаються у ціну товару, виробленого за цю позику. Діє і зворотний зв'язок: зниження інфляції веде до зниження кредитних ставок.

7. *Фактор податкового пресу.* Податки зменшують можливості виробників товарів і послуг, негативно впливають на пропозицію. Прийняття Податкового кодексу не додало платникам податків упевненості. Обіцянки через Податковий кодекс знизити податковий тиск, запровадити податкові канікули, спростити адміністрування та виключити корупційну складову залишаються поки лише потенційно можливими. Фактором посилення інфляції є зростання податкового навантаження на бізнес. Ситуація з поверненням ПДВ перетворює його з податку на додану вартість на податок із продажів. Бізнес включає суми неповерненого ПДВ у ціну своїх товарів. Крім того, практика ДПА встановлювати «планове податкове навантаження» з обороту компанії теж веде до зростання витрат і цін.

При дослідженні факторних впливів на інфляцію потенційно можливі чинники були розбиті на три групи:

– з боку бюджетної політики;

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

- з боку грошово–кредитної політики;
- з боку інших сфер макроекономічних параметрів.

Вибір факторів для дослідження зв'язків був зумовлений логікою потенційної залежності, наявністю статистичного показника, який відображає кількісний рівень факторів. Перелік відібраних для дослідження факторів в розрізі груп наведено в табл. 1.

Для дослідження зв'язків були сформовані динамічні ряди ІСЦ та показників, які відображають зміну кількісного рівня дослідженого фактора за 2000–2010 роки.

Досліджувалися кореляційні статистичні параметри зв'язків інфляції і показника фактора згідно з гіпотезою лінійної залежності. Суттєвість зв'язків визначалася за коефіцієнтами кореляції. Результати розрахунків за парною кореляцією узагальнені та наведені у табл. 2.

При проведенні дослідження зв'язків використовувалися три довжини інформаційної бази:

- 2000–2010 роки;
- 2001–2010 роки;
- 2001–2008 роки.

Це пов'язано з перевіркою впливу окремих «нетипових» років за 2000–2010 роки.

У табл. 2 наведені результати в розрізі довжини статистичної бази (за порядком проведення статистичних оцінок):

- за 2000–2010 роки (з урахуванням того, що це період відновлення економічного зростання, але у нього входить кризовий 2009 рік і 2000 рік підвищеної інфляції);
- за 2001–2010 роки з виключенням першого року економічного зростання;
- за 2001–2008 роки з виключенням першого року (2000), кризового 2009 року та 2010 року.

У табл. 3 представлені коефіцієнти еластичності зв'язку, які дають можливість дослідити фактори зв'язку залежно від зміни факторів.

Найбільш суттєвими факторні зв'язки з усіх досліджених мали місце для чинників, наведених у табл. 2.

У порядку зменшення суттєвості зв'язків були відібрані такі фактори:

1. Бюджетна сфера:

- обсяг зведеного бюджету (дефіцит);
- обсяг навантаження на економіку (доходи бюджету/ВВП);

2. Грошово–кредитна сфера:

- обсяг грошової маси МЗ;
- обсяг грошової маси М1;
- обсяг золотовалютних резервів НБУ;
- обсяг вимог банків за наданими кредитами;
- обсяг зобов'язань банків за коштами, залученими за рахунок суб'єктів господарювання та фізичних осіб;
- приріст МЗ;

3. Сфера виробництва, зовнішньоекономічна, доходів:

- обсяг ВВП;
- обсяг доходів населення;
- індекс споживчих цін товарів (послуг): з них житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива (до попереднього року);
- обсяг реалізованої промислової продукції (у фактичних цінах);
- роздрібний товарооборот підприємств;
- перевезення вантажів усіма видами транспорту;
- обсяг інвестицій в основний капітал;
- кількість зайнятих (у віці 15–70 років);
- середньомісячна номінальна заробітна плата;
- обсяг експорту товарів (послуг);
- обсяг імпорту товарів (послуг).

Таблиця 1. Класифікація факторів, які впливають на ІСЦ

	Бюджетна сфера		Грошово–кредитна сфера		Сфера: виробнича, зовнішньоекономічна, соціальна
1.	Обсяг зведеного бюджету (дефіцит)	1.	Обсяг грошової маси МЗ	1.	Обсяг ВВП
2.	Обсяг навантаження на економіку (доходи бюджету/ВВП)	2.	Обсяг грошової маси М1	2.	Обсяг доходів населення
		3.	Обсяг золотовалютних резервів НБУ	3.	Індекс споживчих цін товарів (послуг): з них житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива (до попереднього року)
		4.	Обсяг вимог банків за наданими кредитами	4.	Обсяг реалізованої промислової продукції (у фактичних цінах)
		5.	Обсяг зобов'язань банків за коштами, залученими на рахунок суб'єктів господарювання та фізичних осіб	5.	Роздрібний товарооборот підприємств
		6.	Швидкість обертання грошей (ВВП/МЗ)	6.	Перевезення вантажів усіма видами транспорту
		7.	Приріст МЗ	7.	Обсяг інвестицій в основний капітал
		8.	Офіційний курс національної грошової одиниці до долару США	8.	Кількість зайнятих (у віці 15–70 років)
				9.	Середньомісячна номінальна заробітна плата
				10.	Обсяг експорту товарів (послуг)
				11.	Обсяг імпорту товарів (послуг)

Таблиця 2. Дослідження зв'язків між ІСЦ та факторами

	Фактори																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
Коефіцієнт кореляції при використанні інформаційної бази за 2000–2010 роки		0,238	0,226	0,186	0,273	0,188	0,274	0,246	0,057	0,348	0,256	-0,101	-0,020	0,313	0,282	0,250	0,259	0,362	0,394	0,194	0,325	0,362	
Коефіцієнт кореляції при використанні інформаційної за 2001–2010 роки		0,621	0,611	0,539	0,700	0,557	0,615	0,613	-0,675	0,402	0,561	-0,057	0,160	0,562	0,726	0,625	0,781	0,832	-0,095	0,569	0,790	0,802	
Коефіцієнт кореляції при використанні інформаційної за 2001–2008 роки		0,869	0,905	0,895	0,850	0,894	0,875	0,896	-0,750	0,641	0,833	-0,413	0,879	0,559	0,923	0,897	0,874	0,909	0,833	0,898	0,932	0,913	

Розраховано на основі даних Держкомстату.

Таблиця 3. Оцінка пропорційності зміни ІСЦ від зміни факторів

	Фактори																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
Коефіцієнт еластичності зв'язку за 2000–2010 роки		0,0000084	0,00000495	0,0000040	0,00016	0,0000144	0,0000069	0,0000124	0,354805	0,698006	0,0000365	-0,6945	-0,000074	0,1391	0,0073	0,0197	11,235	0,0372	0,0079	0,0019	0,1174	0,1042	
Коефіцієнт еластичності зв'язку за 2001–2010 роки		0,0000183	0,0000113	0,00000976	0,00035	0,0000359	0,0000124	0,0000267	0,129058	0,636151	0,0000645	-0,3096	0,0000468	0,1979	0,0163	0,0414	30,125	0,0732	0,0117	0,0049	0,2446	0,1952	
Коефіцієнт кореляції зв'язку за 2001–2008 роки		0,0000363	0,0000235	0,00002533	0,00048	0,0000868	0,0000244	0,0000508	-5,625	2,10159	0,000123	-21,434	0,00107	0,2053	0,0254	0,0813	36,423	0,0849	0,0145	0,0116	0,3217	0,2402	
			Грошова маса М3, млн. грн.	Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах), млн. грн.	Доходи населення, млн. грн.	Золотовалютний резерв НБУ, \$ млн.	Грошова маса М1, млн. грн.	Вимоги банків за наданими кредитами, млн. грн.	Зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунок суб'єктів господарювання та фізичних осіб, млн. грн.	Швидкість обертання грошей (ВВП на М3)	Навантаження на економіку (доходи бюджету на ВВП), %	Приріст М3, млн. грн.	Офіційний курс національної грошової одиниці до долару США	Зведений бюджет (перевищення витрат над доходами (дефіцит), млн. грн.	Індекс споживчих цін товарів (послуг): з них житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива (до попереднього року)	Обсяг реалізованої промислової продукції (у фактичних цінах), млрд. грн.	Роздрібний товарооборот підприємств (у фактичних цінах), млрд. грн.	Перевезення вантажів усіма видами транспорту, млрд. т	Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах), млрд. грн.	Кількість зайнятих (у віці 15-70 років)	Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн. (Х19)	Експорт товарів та послуг, \$ млрд.	Імпорт товарів та послуг, \$ млрд.

Розраховано на основі даних Держкомстату.

Висновки

Цінова стабільність досягається за рахунок збалансованої бюджетної політики, виваженої грошово-кредитної політики, узгодженості відповідних макроекономічних параметрів з боку уряду і Національного банку України. Основними чинниками, що визначають цінові процеси в Україні, є вплив грошово-кредитної та бюджетної політики. Важливо при розробленні коротко- і середньострокових макроекономічних прогнозів, у тому числі цінних показників, враховувати конкретні заходи та безпосередні кількісні параметри впливу цих напрямів політики. Зважаючи на варіантність впливу різних типів грошово-кредитної і фінансової політики, визначення їх оптимального поєднання може ефективно використовуватися при обґрунтуванні програмних дій уряду та прогнозуванні їх наслідків.

Для дослідження було обрано 21 фактор, які відображаються у відповідних статистичних показниках за 2000–2010 роки. В результаті дослідження тісноти зв'язку між інфляцією і факторами бюджетної і грошово-кредитної сфери було відібрано:

– два параметри, які характеризують бюджетну сферу впливу уряду;

– вісім параметрів, які відносяться до грошово-кредитної сфери впливу Національного банку;

– 11 параметрів, які належать до інших сфер макроекономічної політики (виробничої, соціальної, зовнішньоекономічної сфери).

Саме дані параметри мають сенс бути використані для оцінки ефективності антиінфляційних заходів національної бюджетної та грошово-кредитної політики.

Література

1. Міщенко В., Сомих А. (2007): «Монетарний трансмісійний механізм в Україні. Стаття 1. Теоретичні засади трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в Україні» // Вісник НБУ, №6. – С. 24–28.
2. Усов В.В. Деньги. Денежное обращение. Инфляция. – М.: Изд-во Банка и Биржи, 2006. – С. 148.
3. Эконометрические методы. Дж. Джонстон. – М.: Статистика, 1980. – 444 с.
4. Шевич В. (2001): «Вплив монетарної політики на промислове виробництво, інфляцію та реальний обмінний курс» // Вісник НБУ, №1. – С. 12–24.

С.М. ЕЛШ,

ст. викладач, Національний університет харчових технологій

Роль ринку фінансових послуг у підвищенні конкурентоспроможності фінансового ринку України

У статті розглядаються шляхи підвищення конкурентоспроможності ринку фінансових послуг (далі РФП) як сегмента фінансового ринку України, характеризуються проблеми розвитку сучасного вітчизняного РФП, визначається його роль у розвитку економіки країни.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, економіка.

В статье рассматриваются пути повышения конкурентоспособности рынка финансовых услуг (далее РФУ) как сегмента финансового рынка Украины, характеризуются проблемы развития современного отечественного РФУ, определяется его роль в развитии экономики страны.

Ключевые слова: рынок финансовых услуг, экономика.

This article discusses the ways of increasing the competitiveness of the market financial service (MFS) of segment of the financial market of Ukraine, define problems of development contemporary native MFS, discusses the role in the development economical of country.

Постановка проблеми. Фінансовий ринок є складовою частиною фінансової системи країни. Всі процеси, що відбу-

ваються на ринку і його сегментах, прямо впливають на фінансовий механізм та економіку країни в цілому. Важлива роль у масштабних перетвореннях фінансового ринку належить РФП, який у загальній сфері вітчизняного фінансового механізму формує нову ринкову інфраструктуру послуг, спроможну забезпечити вихід фінансових інститутів країни на міжнародний фінансовий ринок і конкурувати з провідними світовими фінансовими центрами послуг.

Розвиток РФП із врахуванням сучасних умов господарювання вимагає глибоких досліджень його структури, інституційного, інформаційного та соціального елементів із використанням системного підходу, розробленням понятійного апарату і методологічного інструментарію. Подальший динамічний розвиток країни, її інтеграція у світовий ринок послуг потребують розширення вітчизняної мережі фінансових послуг, насамперед таких, що є визначальними у функціонуванні ринкової економіки: банківських, інвестиційних, інноваційних, страхових, з антикризового управління та інших. Найбільш ефективним способом забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного РФП є розробка нових стратегій розвитку його сегментів із використанням зарубіжного досвіду.